

2 EnTranCe

4 Special LNG

6 Techniek Innovatie Centrum

7 Duurzaam rijden TT Circuit

Energy Valley geeft structurele samenwerking Energiedijken vorm

'Nederland is een topspeler in technologie en kennis op het gebied van watermanagement', zegt Paulien Kooistra, Senior Projectmanager European Relations bij Energy Valley. 'We hebben dijken gebouwd om ons laaggelegen land te beschermen tegen overstromingen en worden door andere landen gevraagd hen te helpen met hun waterbeheer. Voorbeelden als de Afsluitdijk en de Deltawerken in Zeeland zijn internationaal bekend om hun waterkerings-functie. Maar daar kan meer: een multifunctionele dijk waar niet alleen waterveiligheid en waterbeheer gegarandeerd is, maar tegelijkertijd ook energie opgewekt wordt. Door de unieke combinatie van zoet/zout water en de stroming van het water is het mogelijk om op een duurzame wijze elektriciteit bij deze dijken te produceren.'

Nederland is eigenlijk één groot deltagebied rond de rivieren Rijn, Maas en Schelde', zegt Pieter Bergmeijer. Hij is coördinator voor het project vanuit het Tidal Testing Centre in Den Oever. 'De Nederlandse delta is de best beschermde ter wereld. Door inpolderingen, afsluitingen met dammen en beveiliging met keringen heeft Nederland zijn wereldwijd vermaarde delatetechnologie opgebouwd. Om het water te bedwingen en beheren. Maar door de snel toenemende klimaatverandering is het dweilen met de kraan open. Duurzame energie moet dit een halt toeroepen. Naast zon en wind is water een onuitputtelijke en schone energiebron. Water dat stroomt en turbines aandrijft die elektriciteit produceren, heeft wereldwijd op zee, in rivieren en deltakeringen een geweldig potentieel.'

'We kunnen die stroom eenvoudig winnen met waterturbines bijvoorbeeld in de spuisluizen bij de Afsluitdijk en leveren aan het net. En daarnaast kunnen we schone stroom maken uit zoet IJsselmeewater en zout water uit de Waddenzee via omgekeerde osmose. Een membraan scheidt de positieve en negatieve ionen en daarmee ontstaat stroom. Vele membranen bij elkaar vormen een stack. Wan-

neer je een aantal stacks bij elkaar zet kun je in een installatie op de Afsluitdijk elektriciteit opwekken en aan het net leveren.'

'De genoemde voorbeelden zijn twee innovatieve Nederlandse ontwikkelingen met een grote exportpotentie. We willen er voor zorgen dat wanneer een bestaande dijk vervangen moet worden of een nieuwe dijk gebouwd wordt, men automatisch nadenkt

over de mogelijkheid om er energie op te wekken.' Vier Nederlandse kennisinstellingen (Deltares, ECN, EUR en De Ruimte Advies) en drie bedrijven (Tocado, Redstack en Strukton) en de overheid werken nauw met elkaar samen om meer kennis te verwerven over een optimale energieopwekking in combinatie met zo laag mogelijke omgevingseffecten. Het Tidal Testing Centre verzorgt de coördinatie en Energy

Valley zorgt voor het vermarkten van de kennis. 'We gaan zorgen dat Energiedijken op de Nederlandse en Europese agenda komt', zegt Paulien Kooistra. 'De stichting Energy Valley heeft niet alleen een uitgebreid netwerk in het Noorden van het land, maar ook daar buiten. In Den Haag en Brussel zijn we regelmatig te vinden en we hebben partners op het gebied van energie in binnen- en buitenland.'

LNG brengt ecologie en economie in balans

Het gebruik van LNG (Liquefied Natural Gas) wordt de komende jaren steeds belangrijker als brandstof binnen de transportsector in het Rijn- en Waddengebied. De Energy Valley regio neemt hierbij een voortrekkersrol door zoveel mogelijk randvoorwaarden te scheppen voor een snelle grootschalige introductie van LNG. Hoe, dat leest u in de LNG special op pagina 4 en 5.

Nieuw koningspaar bezoekt energieke hoogstandjes

Op 28 mei startte het kersverse koningspaar Willem-Alexander en Máxima haar kennismakingstour door Nederland, in Groningen en Drenthe. Groningen greep deze gelegenheid aan om haar burgers het koningspaar te laten ontmoeten en om Willem-Alexander en Máxima te laten zien waar het Noorden sterk in is. Onder andere healthy ageing kwam ruimschoots aan bod, en uiteraard waren er ook genoeg staaltjes van het energieke Noorden te zien.

Zo had de stichting Energy Valley er samen met haar partners voor gezorgd dat het tijdelijke VVV-kantoor op de Grote Markt vol stond met energie-opwekkers, zoals zonnepanelen, windmolens en een gasbuis. De Energy Academy Europe had onder meer parapadaarje Hanze Racing Division, het studententeam dat racet met haar zelfge-

bouwde formulewagen op duurzame brandstof, ingeschakeld. Dansacademie Lucia Marthas omljstte het geheel met een dansoptreden vol power.

Jong talent was deze 28e mei ook ruimschoots vertegenwoordigd, want de organisatie van wat er op de Grote Markt en het Waagplein was uitgevoerd door leden van de jongeren talentenclub 'Groningen Talent Group'.

EnTranCe: living lab before market entry

Het toppunt van samenwerking in de energiewereld bevindt zich op de Zernike Campus in Groningen: het Energy Transition Centre oftewel EnTranCe. Op het veld van 1 hectare verrijst een revolutionair living lab voor allerlei energietoepassingen waar bedrijven en studenten samen onderzoek doen, innovaties ontwikkelen en nieuwe toepassingen, zoals brandstofcellen, klaarstomen voor integratie in het 'echte leven'. De Hanzehogeschool Groningen nam het initiatief voor de ontwikkeling van EnTranCe, dat vervolgens ook onderdeel werd van de Energy Academy Europe, BAM, Imtech, Gasunie en GasTerra - partners van de Energy Valley Top Club - haakten aan en inmiddels doen er 36 studenten onderzoek op het terrein op het noordelijkste puntje van de stad Groningen.

Wat er precies gebeurt op dat terrein midden in het weiland met tien barakken vol technische hoogstandjes, zonnepanelen, windmolens en een kantoorpand? Programmamanager Jeroen van den Berg legt het uit: 'EnTranCe is een proeftuin waar we ons bezighouden met toegepast onderzoek, innovatie en business development op het gebied van energie. Daarbij staat de filosofie 'people in power', oftewel mensen en energie, centraal. Want energie komt natuurlijk bij de mensen thuis. 'Onderzoek naar nieuwe energietoepassingen vindt eigenlijk plaats in een drietrapsraket: eerst in het laboratorium op 'reageerbuischaal', vervolgens opgeschaald op EnTranCe en zodra een toepassing klaar is, in huishoudens', vertelt Van den Berg. Zo werken wij bijvoorbeeld samen met Stichting Duurzaam Hooghalen waar vijftig woningen meewerken aan het project I-Balance. De resultaten vanuit het project zullen bij deze woningen worden toegepast. Bij EnTranCe worden nieuwe energieoplossingen dus marktrijp gemaakt: before market entry.'

Thema's

Bij EnTranCe wordt momenteel onderzoek gedaan op drie thema's: decentraal balanceren, bio energie en duurzame verkeerssystemen. Van den Berg wijst naar de units op het terrein. 'Elke unit vertegenwoordigt een woning en heeft een eigen brandstofcel die energie opwekt. Die kunnen het gebrek aan elektriciteitsopwekking compenseren als er geen wind of zon is. Wat we onderzoeken, behalve de werking van de cel zelf? Hoeveel je er nodig hebt bij-

voorbeeld en waar je ze plaatst: per huis of per straat?' Het is slechts één van de voorbeelden van het thema decentraal balanceren - nadrukkelijk geen 'smart grids' volgens Van den Berg want het behelst zoveel meer. 'Sinds de liberalisering van de energiemarkt wordt er steeds meer energie opgewekt bij de mensen thuis. Al deze manieren van opwekken moeten met elkaar geïntegreerd worden en vraag en aanbod op elkaar afgestemd. Dat noemen wij decentraal balanceren.'

Bij het bordje 'bio energy' op het terrein zal binnenkort een project van PROCES Groningen, GasTerra en Wetterskip Fryslân van start gaan om biogas te maken van slootwater. Op het gebied van duurzame energiesystemen zal voornamelijk onderzoek gedaan worden naar bijvoorbeeld openbare verlichting en het integreren van verschillende duurzame brandstoffen.

Energy Barn

Zoals Van den Berg al noemde gaat energie over mensen. Om de maatschappij meer direct bij het onderwerp te betrekken, hebben zijn collega's samen met onder meer het Alfa-college iets bedacht: de Energy Barn. 'Een energieschuur', vertelt Van den Berg met een twinkeling in zijn ogen over de noviteit. 'Een schuur geïsoleerd met hooi, afgewerkt met leem uit de regio die zijn eigen

energie opwekt. Daaromheen willen we graag een energiespeeltuin waar je energie kunt voelen en proeven. In september schrijven we samen met het Hanze Institute for Technology een wedstrijd uit om hiervoor een speeltoestel te ontwikkelen.'

Samenwerking

Het moge duidelijk zijn: het is samenwerken wat de klok slaat op EnTranCe want geen enkel project wordt door één partij uitgevoerd. Vroeger een onmogelijkheid vanwege onderlinge concurrentie, tegenwoordig volgens Van den Berg gelukkig al helemaal ingeburgerd in het bedrijfsleven. 'Vijf jaar geleden werd je nog uitgelachen, nu is het noodzaak. En bovendien: als je je doelen hoog genoeg stelt en abstract genoeg maakt, kan ieder bedrijf zijn eigen businesscase rondom een onderzoek ontwikkelen.' Kortom: samenwerken is de toekomst en EnTranCe bewijst dat iedereen daar garen bij spint. ◀

EnTranCe

Regelmatig rijst de vraag van wie EnTranCe nou precies is. Jeroen van den Berg legt het uit: 'EnTranCe is een initiatief en eigendom van de Hanzehogeschool Groningen, wordt ontwikkeld samen met de partners BAM, GasTerra, Gasunie en Imtech en is onderdeel van de Energy Academy Europe. De Hanzehogeschool Groningen is in de lead om EnTranCe verder te ontwikkelen.'

10 jaar Energy Valley

Wie de groeicijfers bekijkt van de energiegerelateerde bedrijven in het Energy Valley gebied kan niet anders dan blij verrast zijn. Over de afgelopen tien jaren is er een gemiddelde groei van de werkgelegenheid geweest van zo'n 2% per jaar. Ook het afgelopen crisisjaar groeide de werkgelegenheid van de sector tegen de verdrinking in met bijna 1%, terwijl de rest van de werkgelegenheid in de regio fors daalde.

Zeker zo belangrijk is de groei van het aantal mkb-bedrijven geweest, die zich merendeels met duurzame energie bezighouden. Al met al groeide het aantal bedrijven met zo'n 65%. Een mooi resultaat, maar ook een mooie springplank voor toekomstige groei van de werkgelegenheid. En ook niet onbelangrijk: de groeicijfers zijn aanmerkelijk hoger dan de landelijk gemiddelden.

Tien jaar geleden werd Energy Valley opgericht om juist dit soort effecten te bereiken. Het geeft dan ook voldoening dat de organisatie een katalysator heeft kunnen zijn voor de beoogde economische groei en de verduurzaming van de energiehuishouding. De credits daarvoor liggen met name bij die partijen die achter Energy Valley staan: de bedrijven die hebben geïnvesteerd, de kennisinstellingen die nieuwe onderzoeksgroepen en opleidingen zijn gestart en de regionale overheden die een vast commitment hebben getoond bij vergunningverlening en financiële ondersteuning.

Is dit nu een reden om op dezelfde voet door te gaan? Ja en Nee. Duidelijk is dat het groeipotentieel van de energiesector in de Energy Valley regio nog lang zijn maximum niet heeft bereikt. Doorgaan dus!

Tegelijkertijd geldt dat de panelen in de energiesector verschuiven, zowel nationaal als internationaal. De stichting Energy Valley wil daarop inspelen. Zo zal Energy Valley de komende herfst een Noordelijke Energie Agenda presenteren, die uitvoering gaat geven aan de doelen van het nationale SER-traject. Daarmee willen we nog gericht werken aan onze ambitie voor groei van (duurzame) energie. ▶

Gerrit van Werven
Directeur stichting Energy Valley

Europarlementariër Lambert van Nistelrooij:

'Energy Valley is energy leader in Europa'

INTERVIEW

De Europese Commissie (EC) wil dat regio's in Europa zich ontwikkelen op hun specifieke talenten: smart specialisation noemen ze dat. Het doel hiervan is om eerst de regio's, en via die weg Europa te laten excelleren zonder 'meer van hetzelfde' effect dat nu volgens sommigen nog teveel aan de orde is. De EU-commissie Regionale Ontwikkeling laat alle regio's een zogeheten Regional Innovation Strategie (RIS3) opstellen voor de periode 2014-2020 waarin exact wordt omschreven waar de regio zich in specialiseert en waarom. Deze RIS3 is een voorwaarde om in aanmerking te komen voor een deel van de 325 miljard euro EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) subsidie die Brussel beschikbaar stelt voor ontwikkeling in de regio's. Drie vliegen in één klap, want alle regio's worden op scherp gezet, het geld dat beschikbaar wordt gesteld voor de ontwikkeling wordt goed besteed en Europa in zijn geheel wordt er ook nog eens beter van.

Ok Noord-Nederland heeft, onder aanvoering van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), een RIS3 ingediend. Deze strategie mikt niet op één thema waar het Noorden sterk in is, maar juist op crossovers. Denk daarbij aan energie en water of energie en agribusiness. Energie is een van de belangrijke thema's die onderdeel zijn van deze RIS. Tot groot genoegen van Europarlementariër en lid van de Commissie Regionale Ontwikkeling Lambert van Nistelrooij (CDA/EVP-fractie) die Energy Valley als een lichtend voorbeeld van de smart specialisation filosofie ziet.

Wat is de Commissie Regionale Ontwikkeling en wat is uw functie?

'Dat is de parlementaire commissie die nadenkt over een zo goed mogelijke besteding van financiële middelen voor regio's in Europa: onder meer de EFRO-gelden. Deze gelden gaan vooral naar regio's waarvan de economische ontwikkeling onder het EU-gemiddelde zit of een achterstand heeft op het betreffende land zelf. Vanuit de EVP-fractie, de politieke groep bestaande uit ruim 260 Europarlementariërs van christendemocratische huize, ben ik eerste woordvoerder over het Europese regionale beleid. In 2011 werd ik benoemd tot hoofdonderhandelaar voor de besteding van de financiële middelen voor 2014-2020.'

Waar zet Europa op in als het gaat om regionale ontwikkeling?

'De filosofie van de Commissie Regionale Ontwikkeling is 'slimmer, groener en zoveel mogelijk mensen aan het werk'. De EU wil zoveel mogelijk dichtbij de mensen blijven, zowel de professionals als de bevolking, want nieuwe kansen ontstaan vooral als je in mensen investeert. Daarom kiezen wij voor slimme specialisatie: regio's die focussen op hun eigen kracht en op basis daarvan activiteiten ontwikkelen. Zodra die sterke gespecialiseerde regio's zich verder ontwikkelen, kan Europa ook versnellen. Bottum-up dus. Op dit moment is Europa te 'plat': lidstaten beconcurreren elkaar op thema's die succesvol zijn zonder na te gaan welke meerwaarde samenwerking met andere succesvolle regio's kan opleveren. Door samenwerking op toekomstgerichte

thema's gaan de Europese gelden beter renderen. Daarom is het tijd dat Europa zich nu meer focust. Gebeurt dat niet, dan loop je het gevaar dat iedereen hetzelfde doet. We willen juist een geïntegreerd Europa waarbij regio's samenwerken en elkaar aanvullen.'

Noord-Nederland stelt een Regionale Innovatie Strategie voor Slimme Specialisatie (RIS3) op. Waar dient die voor?

'Daarin moeten regio's omschrijven en aantonen hoe zij zich de komende zeven jaar slim gaat specialiseren, op welke kernactiviteiten ze zich gaan richten. De RIS3 is een voorwaarde voor EFRO-geld voor regionale ontwikkeling. Overigens kan vijftien procent van het beschikbare geld worden ingezet om kennis in te kopen bij andere Europese regio's. Dat zorgt ervoor dat regio's binnen de EU rondkijken en met partners inzetten op de sterke punten.'

De RIS3 waar Noord-Nederland aan werkt richt zich vooral op crossovers van verschillende thema's. Wat vindt u van deze benadering?

'Ik proef erin dat de thematische benadering volop gaande is, maar het blijft nog vrij algemeen. Voor het Noorden zelf mag het dan duidelijk zijn wat de regio aan het doen is, alleen de vraag is of het profiel naar buiten duidelijk genoeg is. Kan Noord-Nederland bijvoorbeeld aan een Hongaar uitleggen wat zij aan het doen is, en waarom? Het is dus de vraag of het Noorden nog duidelijker voor zichzelf moet stellen wat zij te bieden heeft en meer focussen. Want bij een holistische benadering heb je uiteindelijk niets. Door je focus te verscheren kun je als regio nog meer aandacht en middelen besteden aan je

toppers. Dan denk ik bijvoorbeeld aan Wetsus of BioMCN. Zo zet je jezelf ook op de Europese kaart.'

Hoe vindt u dat de Energy Valley regio zichzelf profileert op energiegebied?

'Energy Valley springt eruit wat betreft focus. Daar gebeurt veel meer dan gemiddeld in Europa, ook op het gebied van research en opleiding. Zo was ik laatst bij een debat georganiseerd door de Energy Academy Europe; het was volle bak met allemaal jonge jongens en meiden. Dat hebben we nodig: een open innovation mentality. Kennis en opleiding vinden wij erg belangrijk: de regio biedt deze mogelijkheden ook aan studenten uit andere EU-gebieden. Energy Valley is een mooi voorbeeld van onze nieuwe filosofie: onderaan bij de mensen beginnen en dan zo ontwikkelen dat er samenwerking ontstaat waar heel Europa iets aan heeft. Wat begon met aardgas heeft de regio goed opgepakt door technologie en wetenschap op het energietema verder te ontwikkelen en zich zo 'smart' te specialiseren. Ja, Energy Valley is zeker een energy leader op het Europese speelveld.'

Wat zou u de Energy Valley regio aanraden om zich nog beter te ontwikkelen?

'Ten eerste: richt je op de battle for talent. Energy Valley is goed bezig met het integreren van onderzoek en de toepassing daarvan en op lange termijn blijft het belangrijk om talenten uit heel Europa aan te trekken. En ten tweede: word een uitnodigende partner voor andere delen van Europa, onder meer voor het inkopen van kennis. Zorg dat je partners hebt om de innovatie en ontwikkeling in je regio te versnellen. Want als je met andere delen van Europa samenwerkt, wordt 1 en 1 drie.'

LNG brengt ecologie en economie in balans

Het nieuwste paradepaardje van het Rijn- en Waddengebied heet LNG: Liquefied Natural Gas. Dit vloeibaar gemaakte aardgas biedt grote kansen voor de scheepvaart en het zware wegtransport, omdat Europa de normen voor uitstoot de komende jaren flink aanscherpt en LNG stukken schoner en stiller is dan de diesel en olie die nu gebruikt worden. Bovendien is LNG zelf ook nog eens te verduurzamen door het van biomassa te maken. LNG levert niet alleen grote milieuvordelen op, maar ook nog eens een hoop werk want moto-

ren of schepen moeten geschikt gemaakt worden voor de brandstof en er is natuurlijk ook infrastructuur nodig zoals bunkerstations. De Energy Valley regio is gelegen midden in het waardevolle Waddengebied en hecht dus grote waarde aan een schoner milieu. Bovendien zijn er in de regio de nodige bedrijven gevestigd, waaronder scheepswerven, die de kans kunnen grijpen om een groot deel van de bestaande zee- en binnenvaartschepen om te bouwen zodat ze op LNG kunnen varen en ondernemingen die voor de infrastructuur kunnen zorgen.

Zoals vaker het geval is met nieuwe marktintroducties, kampt ook LNG met het kip-ei probleem. Een grootschalige overstap naar LNG gebeurt alleen als er voldoende aanbod en infrastructuur is zoals bunkerstations (opslag- en 'tankstations') en die worden op hun beurt pas ontwikkeld als een substantieel aantal afnemers overstapt op LNG. Om deze 'kip' optimaal te faciliteren zodat zij haar gouden eieren kan leggen, heeft de stichting Energy Valley het Masterplan LNG geschreven. Dat is bedoeld om alle betrokkenen bij de invoering van LNG te informeren over achtergron-

den en de huidige stand van zaken en vormt de leidraad voor jaarlijkse actieplannen voor de transitie naar LNG. Ondertussen wordt er door alle betrokkenen hard aan de weg getimmerd om de overstap naar LNG te versnellen. Zo zijn grote rederijen die op de Waddenzee varen al druk bezig met plannen om nieuwe boten te bouwen of bestaande boten om te bouwen voor LNG. Maar, zoals Cees de Waal van Texels Eigen Stoomboot Onderneming TESO zegt, moet er wél aan infrastructurele voorwaarden worden gedaan zoals de mogelijkheid om 'dichtbij huis' te tanken.

LNG

Green Deal, Nationaal Platform en Taskforce

Om de invoering van LNG te bespoedigen, zijn er de Green Deal LNG Rijn & Wadden, het Nationaal Platform LNG en de Taskforce LNG Noord-Nederland. Wat is wat?

Green Deal LNG Rijn en Wadden

In de Green Deal staan afspraken tussen het Rijk en bedrijfsleven over de manier waarop Nederland zo snel mogelijk kan overstappen op LNG als transportbrandstof voor scheepvaart en zwaar weg transport. Hierbij staan de Rijndelta en het Waddengebied voorop, waarbij ook internationale verbindingen over weg en water meetellen. De Green Deal is vormgegeven door Deltalinqs, de stichting LNG TR&D en stichting Energy Valley.

Nationaal Platform LNG

Dit is het orgaan dat op nationaal niveau de afspraken in de Green Deal uitvoert. Het platform houdt zich bezig met drie thema's: veiligheid, strategisch omgevingsmanagement en financiering. Veiligheid betekent dat er nog het nodige moet ontwikkeld worden op het gebied van techniek, regelgeving en opleiding. Zo is er nu bijvoorbeeld geen goede manier op kwantitatief vast te stellen of de toepassing van LNG voldoet aan de veiligheidsnormen.

Strategisch omgevingsmanagement houdt in dat de bekendheid van LNG moet worden versterkt zodat het draagvlak groter wordt en de introductie vervolgens kan worden bespoedigd. De markt zal zelf het grootste deel van de financiering op zich moeten nemen,

maar er is wel overheidsgeld beschikbaar voor onderzoekskosten en de meerkosten van nieuwe techniek en infrastructuur.

Taskforce LNG Noord-Nederland

De Taskforce LNG Noord-Nederland zet zich specifiek in voor de Energy Valley regio. De taskforce richt zich op de drie thema's van het Nationaal Platform LNG en daarbij ook op infrastructuur, schepen, vrachtwagens en treinen en kennis en opleidingen. Er moet nog bepaald worden waar LNG infrastructuur zoals bunkerstations moeten komen en hoe dit wordt bekostigd. Schepen, vrachtwagens en treinen zijn de uiteindelijke 'gebruikers' van LNG en moeten bij het onderwerp betrokken worden, samenwerken en aan projecten deelnemen. Op alle opleidingsniveaus moet onderwijs komen over LNG en op wetenschappelijk niveau nog meer kennis worden ontwikkeld.

Van gas naar vloeibaar

Het meeste gas wordt getransporteerd via pijpleidingen. Het kan echter ook per schip als het gas vloeibaar wordt gemaakt: LNG dus. Om dit transport rendabel te maken wordt het volume teruggebracht met een factor 600 door het af te koelen naar min 162 graden Celsius. LNG transporteren per schip is, ten opzichte van gas via een pijpleiding, economisch rendabel vanaf een afstand van zo'n 3000 kilometer.

Milieuvoordeel

LNG scheelt ten opzichte van traditionele transportbrandstoffen een uitstoot van 90% NOx, 20% CO₂, 100% SOx en nagenoeg alle fijnstof.

Veerdienst TESO wil gaan varen op gas

Rederij Texels Eigen Stoomboot Onderneming (TESO) wil haar huidige veerboten, die varen op zwavelarme (bio)diesel, vervangen door nieuwe en schonere LNG veerboten om het negatieve effect van de boten op het milieu en het kwetsbare Waddengebied te minimaliseren. Directeur Cees de Waal legt uit waarom TESO de overstap wil maken en wat er nog moet gebeuren voordat de LNG veerdienst er daadwerkelijk kan komen.

Waarom wil TESO op LNG gaan varen?

'TESO wil bijdragen aan een duurzame en schone samenleving door onze veerboten zo schoon mogelijk te laten varen. Daarom willen we een nieuwe boot laten bouwen die op LNG vaart. LNG is erg schoon; de uitstoot van

schadelijke stoffen zoals zwaveldioxide en fijnstof zijn bij LNG lager dan bij (bio)diesel. Door onze boten te laten varen op LNG kunnen we daadwerkelijk bijdragen aan een schone samenleving en het behoud van het prachtige Waddengebied.'

Vanaf wanneer moet de boot gaan varen?

'We streven ernaar om een zo schoon mogelijke veerboot in 2015 in gebruik te nemen. Of daarbij LNG gebruikt kan worden hangt af van een aantal zaken. De grootste onzekerheid heeft te maken met wet- en regelgeving. Die voorziet nog niet in het gebruik van LNG door passagiersschepen in de binnenvaart. We zoeken met de overheid naar duidelijkheid op dit vlak.'

Als aan alle randvoorwaarden is voldaan, bent u dan de eerste die in Nederland een passagiersschip op LNG laat varen?

'Dit schip gaat maximaal 340 voertuigen en 1750 passagiers vervoeren en TESO zou de eerste partij zijn die een dergelijk groot passagiersschip op LNG laat varen'

Zijn er voor het invoeren van de LNG boten infrastructurele aanpassingen nodig op de kade?

'Op dit moment is er nog geen geschikte bunkeromgeving voor LNG. De LNG zou nu met vrachtwagens uit Zeebrugge moeten komen. Dit stuit op onoverkomelijke praktische bezwaren. We kijken daarom ook of we het gas misschien uit het lokale aardgasnet kunnen halen, dat heet dan CNG en biedt exact dezelfde voordelen als LNG.'

LNG 'Ineens ontstaat er rond LNG enorm veel dynamiek'

Een keten van infrastructuur en een keten van regelgeving zijn keiharde voorwaarden om van LNG-toepassing in zwaar wegtransport en scheepvaart een succes te maken. Dat zegt bestuurslid van het Topconsortium voor Kennis en Innovatie (TKI) Gas en director business development van Gasunie Ulco Vermeulen: 'Dat vergt ondernemerschap, en daar heb ik vertrouwen in - maar ook de regelgeving moet tijdig voor elkaar zijn. Dat hebben ondernemers nodig om van zwaar transport op LNG een succes te maken.'

'Ineens ontstaat er rond LNG enorm veel dynamiek', zegt Vermeulen. 'Vijf jaar geleden had nog niemand het erover.' Hij vindt dat Nederland hieruit veel profijt kan halen: 'Nederland is de bakermat van de gascultuur in Europa. Hier ligt een uitstekende infrastructuur, die onder de noemer 'gasrotunde' verder is uitgebouwd. En in de loop der tijd hebben wij enorm veel kennis opgedaan. We moeten deze vooraanstaande positie wel blijven claimen. De levert Noord-Nederland bedrijvigheid op.'

Noord-Nederland

Hij gelooft mede daarom heilig in de potentie van Noord-Nederland om Europees voorloper te worden in LNG-toepassing op de weg en het water. 'Bij de gewenste emissiereductie zijn er voor zwaar transport nauwelijks betaalbare alternatieven naast het relatief schone gas', zegt hij. 'Je kunt een zeeschip niet op elektriciteit laten varen.' Naast de veelgenoemde CO₂-reductie levert gebruik van gas een nog veel relevantere wezenlijke uitstootbeperking van stikstof en zwavel op. De inzet van gas in deze nieuwe markt laat volgens Vermeulen nog weer eens zien hoe belangrijk gas voor een schone Nederlandse energievoorziening blijft.

Infrastructuur

Voor succesvolle toepassing van LNG in het zware transport is een aantal verdeelstations in de regio in Vermeulens ogen onmisbaar. Dat hiervoor eerst vraag moet ontstaan en die vraag pas ontstaat als er aanbod is, ziet hij niet als belemmering: 'Het doorbreken van kip-en-ei situaties is een heel normale uitdaging in het bedrijfsleven. Er moeten private investeerders zijn die durven. En die zijn er als de randvoor-

waarden goed zijn. Ik geloof niet dat de overheid dit moet oplossen, laat de markt het doen. Als de overheid maar wel de regelgeving netjes op orde heeft.'

'Een heel mooi product, een van de weinige brandstoffen die echt helemaal schoon zijn'

Bio-LNG

Vermeulen noemt bio-LNG 'een heel mooi product, een van de weinige brandstoffen die echt helemaal schoon zijn.' De manier waarop biogas wordt gebruikt - voor stroomopwekking, als supplement op het aardgasnet of als bio-LNG is volgens hem afhankelijk van economische omstandigheden. Hoewel bio-LNG nooit aan de volledige gasbehoefte kan voldoen, is het 'zeer de moeite waard om ermee aan de slag te gaan': 'Want je kunt hiermee zeker een substantieel deel van de markt bedienen.'

Overheden

Vermeulen ziet duidelijke regelgeving en helderheid in overheidsbeleid als onmisbare factoren voor LNG-implementatie:

'Het gaat dan bijvoorbeeld om stabiele accijns en duidelijkheid in vergunningverlening voor tankstations. Dan zijn ondernemers bereid risico's te nemen. De voorlopers zijn al druk bezig met ontwikkelingen en geen enkele relevante partij in de sector kan het zich nog ver-

oorloven om af te wachten.' De rol van lokale en regionale overheden ziet hij vooral als een coördinerende richting Den Haag en Brussel. Energy Valley moet daarbij in zijn ogen zorgen voor verbindingen: 'Uniforme percepties en de neuzen in dezelfde richting.'

Samenwerkende landen presenteren LNG Masterplan in Brussel

Op 25 juni presenteerde de stichting Energy Valley met Duitse en Deense collega-organisaties en Europarlementariër Lambert van Nistelrooij het Masterplan LNG aan het Europees Parlement in Brussel.

Doel van de presentatie was om 'Brussel' te overtuigen van het belang van de transitie naar LNG als transportbrandstof in de Rijn- en Waddenregio. Naast Energy Valley waren het Duitse Mariko, The Maritime Competence Centre en het Danish Maritime Development Centre of Europe gastheer. De kern van het plan is om voor 2017 minstens vijftig vrachtschepen, vissers- en veerboten op LNG te laten varen. In 2016 moet bijna 200.000 ton LNG deel uitmaken van de

transportsector in en rondom de Waddenzee, in 2026 moet dit minstens een miljoen zijn.

Mariko, The Maritime Competence Centre is een clusterorganisatie dat zich bezighoudt met kansen in de Eems-Dollard Regio. Maritime Development Centre of Europe is een netwerk en clusterorganisatie die de ontwikkelingen in de Deense maritieme industrie promoot.

Techniek Innovatie Centrum:

'De markt schreeuwt om vakmensen'

Op woensdag 24 april vond in Groningen de kick-off van TIC plaats: het Techniek Innovatie Centrum in het Alfa-college. Daar werken onderwijs en bedrijfsleven samen om mbo-studenten in verschillende technische disciplines op te leiden tot dé arbeidskracht van de toekomst in onder meer de energiesector. Dat is nodig, want de meeste beroepen zijn de afgelopen jaren flink veranderd en de markt vraagt niet alleen om véél nieuwe technische specialisten, maar ook om arbeidskrachten die innovatief en oplossingsgericht zijn ingesteld. Tel daarbij op de vergrijzing en de snel groeiende noordelijke energiebranche en de noodzaak tot een nieuwe en snelle manier van opleiden is bewezen.

Samenwerken met marktpartijen is dus essentieel om de technisch specialist van de toekomst op te leiden. Dat bedrijven staan te springen om specifiek opgeleid technisch personeel, bleek bij de kick-off uit de enorme opkomst: zeker 100 mensen waren aanwezig om met elkaar in gesprek te gaan over de invulling van TIC. Want hoewel het een kick-off was, was deze bijeenkomst 'nadrukkelijk geen opening maar een nadere kennismaking met als doel nog meer bedrijven te interesseren om te participeren in TIC', zo benadrukte

Henk Huberts, manager TIC. 'Het onderwijs en bedrijfsleven hebben een gezamenlijk belang', lichte regiodirecteur Marion Arends toe. 'We moeten er samen voor zorgen dat de opleiding van studenten aansluit bij het werkveld.' Waarop Robin de Vries van het bedrijf Yokagawa het zo verwoordde: 'De markt schreeuwt om vakmensen die kunnen meedenken in

oplossingen en bereid zijn om zichzelf constant te ontwikkelen. Door deel te nemen in TIC helpen wij het onderwijs en daar krijgen we gekwalificeerde technici voor terug.' TIC wordt als zogeheten 'hotspot' onderdeel van het Energy College: een samenwerkingsverband tussen noordelijke overheden, mbo-instellingen en bedrijven dat hoort bij de Energy Aca-

demy Europe en als doel heeft technici op basis van de marktvraag op te leiden en bij te scholen voor de energiebranche. De hotspots, tot nu toe zijn er vijf, bevinden zich bij een van de mbo-instellingen en richten zich op een thema zoals biobased energy of smart energy systems. Op 26 september is TIC klaar en wordt het officieel geopend. ◀

Unique Lights bedient energie-sector van duurzame industriële LED-verlichting

Dat LED-verlichting stukken duurzamer is dan conventionele verlichting, is inmiddels wel bekend. Mede dankzij het bedrijf Unique Lights in Sneek is er nu ook hoogwaardige industriële - ATEX -, oftewel explosieveilige - LED-verlichting verkrijgbaar voor de (energie-)industrie die aan alle kwaliteitseisen voldoet. Dat biedt perspectief voor bedrijven die bijvoorbeeld in explosiegevaarlijke omgevingen werken. Bovendien is de kwaliteit inmiddels zo goed dat ook de twijfelaars zonder enige zorg hun conventionele lampen kunnen vervangen door LED-verlichting. Een prachtige kans voor een enorme verduurzamingslag in de bedrijfsvoering.

De ene LED-lamp is de andere niet, weet directeur André Feddema van Unique Lights in Sneek. Omdat de kwaliteit van LED nogal eens ter discussie staat, begrijpt hij wel dat bedrijven huiverig zijn om hun complete conventionele 'lampenpark' te vervangen door LED. Want het zou je gebeuren dat de ene na de andere lamp stuk gaat en de medewerkers van je fabriekshal in het donker zitten. 'Er werd in het verleden, en nog steeds, een hoop rotzooi verkocht', beaamt Feddema. Maar niet door Unique Lights: zij vertegenwoordigen voor de Benelux de beursgenoteerde onderneming Dialight uit Engeland die de hoogste kwaliteit biedt en garanties tot wel tien jaar. 'Dialight loopt een paar jaar voor met kwaliteit en garantie en is wereldwijd marktleider op het gebied van explosie-veilige LED verlichting', aldus Feddema.

Het grootste voordeel van LED-verlichting zit hem in de energie- en (onderhouds)kostenbesparing. 'Het vervangen van conventioneel licht door LED kan al gauw 70 procent energie besparen, weet Feddema. Ook qua onderhoudskosten scheelt het implementeren van LED verlichting nogal: 'Een LED-lamp gaat tot wel 100.000 branduren mee, terwijl een 'gewone' lamp hooguit 15.000 uren haalt.' Je hoeft ze veel minder snel te vervangen, dus tel uit je winst. 'In één tot vier jaar heb je de investeringskosten van LED-verlichting terugverdiend.'

Hoewel Unique Lights in verschillende marktsegmenten begon, bedient het bedrijf inmiddels vooral de zware industrie, on- en offshore olie- en gasmarkt en grote logistieke warehouses van LED -

verlichting. Daarnaast levert het bedrijf LED-signalisatie-lampen en explosieveilige LED-verlichting die aan alle strenge eisen en keurmerken voldoen. Want juist in de energiebranche is veiligheid een belangrijk aspect omdat het zicht meer dan perfect moet zijn en daarbij bieden de lichtoplossingen een verhoogde veiligheid bij ruimtes waar met schadelijke stoffen en gassen wordt gewerkt. LED-verlichting met die eigenschap is een noviteit op de markt. 'Onlangs hebben wij samen met Dialight een wereldprimeur gelanceerd: een explosieveilige armatuur ter vervanging van TL-verlichting', vertelt Feddema niet zonder trots. 'Energiebedrijf Taqa Energy heeft de primeur: daar hebben we deze lampen geïmplementeerd op een aantal van hun offshore eilanden en dat hangt er naar volle tevredenheid', besluit Feddema. ◀

Wat is LED verlichting?

LED staat voor light-emitting diode: een halfgeleider component die licht uitzendt als er stroom doorheen geleid wordt. LED werd al in de jaren '20 uitgevonden maar pas in de jaren '60 verder ontwikkeld. Aanvankelijk waren er alleen gekleurde LED's verkrijgbaar, sinds de jaren '90 ook witte. Aanvankelijk straalden de lampen nog weinig licht uit en waren ze niet breed toepasbaar, maar de laatste jaren zijn ze zo ver ontwikkeld dat de lampen nu met gemak boven de 100 lumen/watt uitkomen.

DNV KEMA boort markt aan in olie- en gasindustrie met unieke testinstallatie

Sinds kort beschikt energieken- nisbedrijf DNV KEMA in Groningen over een gloednieuwe en unieke testinstallatie die de nauwkeurigheid kan vaststellen van meetapparatuur voor de samenstelling van olie en gas. In tegenstelling tot vroeger is het tegenwoordig vaak wel rendabel om ook de allerlaatste hoeveelheden olie en gas uit een bron te winnen. Deze restproducten zijn vaak onzuiver. Om de waarde van de opgepompte productie te kunnen bepalen is daarom meetapparatuur nodig. Deze meetapparatuur moet op haar beurt ook getest worden. Dat kan de nieuwe installatie van DNV KEMA als één van de eerste ter wereld.

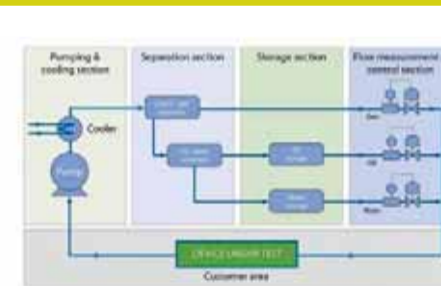
Expert Multi-phase Technology Dennis van Putten uit.

Afgezien van de nauwkeurigheid wordt de meetapparatuur ook op andere aspecten getest. De druk in boorputten is vaak vele malen hoger dan de druk op het aardoppervlak.

De testinstallatie van DNV KEMA is een van de weinigen in de wereld waar ook een druk tot 40 bar kan worden gesimuleerd - ter vergelijking, in autobanden zit gemiddeld tussen de 2,2 en 2,6 bar. 'Zo kunnen we ook meteen testen of de

meetapparatuur functioneert zodra deze op een echt gas- of olieveld wordt gebruikt', voegt teammanager Gas Quality & Flow Johan Knijp toe.

Tot nu toe is wereldwijd slechts één procent van de boorputten uitgerust met meetapparatuur. Met het onafhankelijk testen van de meetapparatuur heeft DNV KEMA een gat in de markt gevuld. ◀

In de testinstallatie worden onzuivere olie- en gasbronnen nagebootst. 'Dit mengsel, waarvan wij de samenstelling heel precies kunnen bepalen, wordt vervolgens door de meetapparatuur gepompt. Afhankelijk van het verschil tussen de meetresultaten van het mengsel door de meetapparatuur en de hoeveelheden zoals wij die hebben ingevoerd, kunnen we zien of de meetapparatuur nauwkeurig is of niet', legt Senior

Ronkende motoren, supersnelle rondetijden en de geur van benzine. De doorgewinterde bezoeker van het TT Circuit Assen kent de entourage als geen ander, maar op 9 april was het er een stuk serener dan normaal. De dertig auto's die toen klaarstonden om rondgereden te worden, waren namelijk allemaal duurzaam aangedreven. Bijna 150 bezoekers kwamen af op het Minisymposium Duurzame Mobiliteit, dat de Stichting Energy Expo, stichting Energy Valley en het TT Circuit Assen samen hadden georganiseerd. Allemaal razend nieuwsgierig hoe het is om te rijden op groen gas of in een hybride of elektrische auto en, toegegeven, ook hoe het voelt om op hét circuit te rijden.

Jongensdromen komen uit tijdens Minisymposium Duurzame Mobiliteit op TT Circuit Assen

Vele jongensdromen kwamen uit tijdens het minisymposium want wie heeft er nooit van gedroomd: zelf rijden op het TT Circuit. Eerlijk is eerlijk: het ging nog niet half zo hard als de Webbers en Alonso's van deze wereld rijden, maar bij velen was de adrenalinekick er niet minder om. Ook de positieve verbazing over de grote keuze aan duurzame auto's én het comfort ervan was niet van de lucht en daarmee was de missie van de organisatie meer dan geslaagd.

Voordat er gereden kon worden werden alle bezoekers in de persruimte van het TT Circuit voorgelicht over voordelen van en mogelijkheden met duurzaam rijden. Want, zo stelde Mario Sabel van Energy Expo, duurzaam rijden is veel meer dan alleen maar auto's op schone brandstoffen. 'Het meest duurzaam is natuurlijk lopen of fietsen. Maar daarnaast signaleren we behalve elektrische auto's of auto's op biobrandstoffen, nog een andere trend: van bezit naar gebruik.' Oftewel: niet iedereen kan of wil meer een eigen auto bezitten en daardoor zijn methodes als privé-lease en car-sharing in opkomst.

Wie wél een eigen duurzame auto bezit, is Roel Swierenga van Hanze Development. En wat voor één: hij heeft vorig jaar zijn eigen 32 jaar oude Porsche 928 laten ombouwen voor rijden op groen gas. Sindsdien gaan hij en zijn Porsche 928 Revolution - met 5 liter V8 motor - de boer op om duurzaam rijden te promoten. Geen betere ambassadeur om te uit te wijden over de subsidie voor voertuigenombouw tot groen gas wagens van de provincie Drenthe, dus vertelde Swierenga honderduit over de voordelen en voorwaarden om in aanmerking te komen voor de subsidie.

Uiteraard was er ook genoeg aandacht voor elektrisch rijden, en wel door Joop Eising van Invent aan het woord te laten over de 33.000 kilometers die hij al in een elektrische auto heeft afgelegd. Tenslotte vertelde Henk Heijman van de gemeente Assen en Sensor City over de laatste noviteit in de Drentse hoofdstad: het project 'sensoren wijzen u de weg'. Dat is een proef waarbij sensoren langs de wegen de actuele verkeersdruk meten, en automobilisten op de hoogte houden van de verkeerssituatie. Zo krijgen zij informatie over verwachte files, wegopbrekingen en bruggen die omhoog staan en kunnen ze hun route aanpassen. Niet alleen bespaart dat de

automobilisten een hoop verloren tijd, het kan ook brandstof besparen en zo bijdragen aan een duurzamer weggebruik. Ook dat is duurzame mobiliteit.

Vanuit de persruimte waren de dertig auto's die klaarstonden in de pitstraat al te bewonderen dus menig bezoeker zat al te popelen om de baan op te gaan. Veiligheid is ook duurzaam dus na een korte instructie van Advanced Driving School die het rijden begeleidde was het tijd om het circuit op te gaan. En hoewel er zeker niet geracet ging worden - de dag was bedoeld om het comfortabele duurzame rijden te ervaren - werd er wel degelijk een race-elementje aan toegevoegd: iedereen werd geacht om, achter een van de vooroprijdende instructeurs, de ideale lijn te volgen. Niet alleen de meest comfortabele manier om over de baan te zoeven, óók net echt. Maar dan wat langzamer.

Helemáál stil was het niet. Hoewel duurzame auto's vaak een stuk stiller zijn dan hun diesel- of bezine-equivalent kan de Porsche 928 Revolution het wel degelijk op een brullen zetten.

Zijn pasgeboren broertje Porsche Panamera Hybrid daarentegen bleek vooral een lust voor het oog, niet voor het oor. Ook de elektrische Lotus Elise deed vele wenkbrauwen rijzen met zijn indrukwekkende verschijning, acceleratie als een kanon en volledige stilte. Oppassen geblazen en letterlijk uitkijken dus voor wie de pitstraat wilde oversteken.

Welke wagens er verder op het automenu stonden? Liefhebbers van rijden op groen gas konden onder andere een rit maken in de VW Golf Ecofuel, Fiat500, Volvo V70, Mini en de VW Caddy Maxi. Wie nieuwsgierig was naar elektrisch rijden kon naast de bestuurder aanschuiven in de Lotus Elise of een rondje circuit ervaren in bijvoorbeeld: Opel Ampera, Nissan Leaf, Renault Twizy, Volvo V60 hybride of de Renault Fluence. Tot grote verrassing van velen keuze genoeg als het gaat om duurzaam aangedreven wagens. Maar dat was vanzelfsprekend niet het enige element waar de vele reacties van bezoekers op kwamen: het rijden op het TT Circuit Assen stond met stip op een gedeelde eerste plek. 'Wanneer mogen we weer?' 🏁

12 SEPTEMBER, 16.00 UUR
19 SEPTEMBER
15-17 OKTOBER
19 EN 20 NOVEMBER

GROEN GAS BARBECUE LEEUWARDEN
STARTCONFERENTIE ENERGIEDIJKEN
EUROPEAN UTILITY WEEK
ENERGY CONVENTION

DE KOPEREN TUIN
MIDDELBURG
GRONINGEN, MARTINIPLAZA

Energy Valley Platform

Dé netwerkclub voor de energiesector

Het Energy Valley Platform is dé netwerkclub en informatiebron voor de noordelijke energiesector. Bent u ondernemer of werkzaam bij een kennisinstelling of overheidsinstantie? Wilt u op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in de Energy Valley regio en meepraten én -denken? Word dan lid!

Exclusief voor leden worden regelmatig bijeenkomsten georganiseerd of kortingen geboden op andere relevante energiebijeenkomsten waar Platformleden elkaar ontmoeten om kennis in te winnen en te delen. De bijeenkomsten van het Energy Valley Platform zijn gratis toegankelijk en gekoppeld aan actuele ontwikkelingen in de Energy Valley regio.

Wordt u lid, dan maakt u deel uit van een breed netwerk van energiepartijen, ontvangt u informatie over energieontwikkelingen, beleid, subsidie- en financieringsopties, profileert u uw organisatie op de website van Energy Valley, krijgt u gratis toegang tot of korting op evenementen en uitnodigingen voor handelsmissies en exportreizen.

Wilt u meer weten of u aanmelden, ga dan naar www.energyvalley.nl of neem contact op met Debby Huizer via 050-7890010.

PLATFORMLID

Dirk Jan Hummel van Syntens ziet prominente rol voor Noord-Nederland in windmolenindustrie

Wat doet uw organisatie?

'Syntens zorgt dat innovaties bij mkb-bedrijven sneller en beter worden gerealiseerd. Dit doen we door de individuele ondernemers in verbinding te brengen met kennisinstellingen en andere ondernemers.'

Wat is uw relatie met energie?

'Syntens heeft samen met de stichting Energy Valley en de NOM het NNOW opgericht. NNOW staat voor Northern Netherlands Offshore Wind Cluster. Dit netwerk steunt de supply chain in de offshore windindustrie.'

Waar wilt u over vijf jaar staan?

'Over vijf jaar willen de initiatiefnemers van het NNOW dat het cluster zelfstandig kan opereren, grote invloed heeft op de economische groei rondom offshore windindustrie en dat de aangesloten bedrijven en kennisinstellingen voor een significante banengroei hebben gezorgd.'

Wat is uw stoutste droom op zakelijk gebied?

'Ons doel is om de supply chain in Noord-Nederland zodanig te ontwikkelen dat we invloed hebben op nationale en internationale innovatietrajecten in deze sector, dat windmolenfabrikanten zich in Noord-Nederland gaan vestigen en dat de beste opleidingen tot windtechnici op mbo- en hbo-niveau zich in onze regio bevinden.'

Waarom bent u lid van het Energy Valley Platform?

'Samenwerking is noodzakelijk om innovatie in de regio tot stand te brengen. Het Energy Valley Platform draagt daar mede zorg voor.'

Wat heeft het lidmaatschap van het Platform u opgeleverd?

'Verschillende zaken maar het belangrijkste is toch wel de samenwerking in de NNOW.'

PLATFORMLID

Joost de Smeth van Strawberry Fields: Zin in een betere wereld

Wat doet uw organisatie

'Strawberry Fields is een creatief communicatiebureau in Groningen, gespecialiseerd in energie. Wij helpen bedrijven en organisaties die zich met energie en duurzaamheid bezighouden. Voor hen bedenken en maken we een communicatieplan, brochure, website en video. Kleine en grote productives.'

In dertig jaar hebben we (internationale) ervaring opgebouwd voor- en met klanten als Gasunie, NAM, Friesland Foods, Philips, Smurfit Kappa, Suiker Unie en diverse overheden.'

Wat is uw rol in energie?

'In dit millennium zijn we ons doelbewust gaan toeleggen op opdrachtgevers die zich bezighouden met energie en de weg naar verduurzaming. We hebben letterlijk aangeklopt bij Energy Valley en beleefd gevraagd of we iets voor ze mochten betekenen. Daaruit vloeide de Energy Academy Europe voort en ook Energy College. Vervolgens hebben we de naam EnTranCe bedacht en daar werken we nu ook voor. Je kunt wel zeggen dat we in de haarvaten van de energie in het Noorden functioneren.'

Waarom bent u lid van het Energy Valley Platform?

'Het is belangrijk dat iedereen die wil versnellen in de verduurzaming van energie elkaar weet te vinden. Zodat we onze ontwikkelingen zo krachtig mogelijk kunnen maken.'

Bent u ook lid van andere netwerken?

'Om diezelfde reden zijn we ook lid van het Social Venture Network. Een internationaal netwerk van ondernemingen die net zoals wij, zin hebben in een betere wereld. Da's iets anders dan met het vingertje wijzen. We kunnen beter goede en positieve initiatieven ontwikkelen. Daardoor laten anderen zich weer leiden en verleiden.'

Wat hebt u andere platformleden te bieden?

'Veel platformleden blinken uit in hun vak: energie. Als succes uitblijft komt dat vaak doordat het moeilijk lukt om het verhaal duidelijk te maken aan anderen. Daar zijn wij goed in.'

